

УДК 364.04:355.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-9147.2024.102.9>

О. В. ШЕВЧУК

начальник відділу

Науково-дослідний центр гуманітарних проблем
Збройних Сил України

О. Д. ДЕТОЧКА

науковий співробітник

Науково-дослідний центр гуманітарних проблем
Збройних Сил України

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

У статті розглянуто та проаналізовано основні підходи до розуміння соціального супроводу. Встановлено неоднозначність трактування даного поняття у наукових та науково-методичних виданнях, а також в нормативно-правових актах з питань соціальної роботи. Підкреслено, що головна сутнісна ознака соціального супроводу, як специфічного виду соціальної роботи, – це надання соціальних послуг особам/сім'ям, які опинилися в складних життєвих обставинах. Виділено інші суттєві ознаки соціального супроводу, а саме: його індивідуальний характер, комплексність надання соціальних послуг, спрямованість на подолання чи мінімізацію негативного впливу складних життєвих обставин, в яких перебувають особи/сім'ї.

За результатами проведеного аналізу запропоновано визначення соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей, яке містить в собі основні сутнісні ознаки, що відрізняють його від інших, близьких за значенням, понять та категорій. Акцентовано увагу на необхідності фіксації у відповідному визначенні такої ознаки, як активізація ресурсів та можливостей військовослужбовців та членів їх сімей для самостійного подолання чи мінімізації негативного впливу складних життєвих обставин, в яких вони перебувають.

Розкрито специфіку здійснення соціального супроводу військовослужбовців ЗС України та членів їх сімей. Підкреслено системний та цілеспрямований характер заходів, які вживаються у ЗС України з метою забезпечення соціального супроводу проходження військової служби. Звернуто увагу на залученість до даного процесу як органів державної влади та місцевого самоврядування, фахівців центрів надання соціальних послуг, так і посадових осіб органів військового управління, військових частин, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки. Наголошено, що подальші дослідження проблематики, розглянутої авторами публікації, можуть бути

зосереджені на пошуках шляхів удосконалення механізму взаємодії представників військового та цивільного середовища, які організують та здійснюють соціальний супровід військовослужбовців ЗС України та членів їх сімей.

Ключові слова: соціальна робота, соціальний супровід, складні життєві обставини, соціальні послуги, військовослужбовці Збройних Сил України.

Постановка проблеми. Військовослужбовці Збройних Сил України (далі – ЗС України) та члени їх сімей традиційно розглядалися як об’єкти соціальної роботи. При цьому, в силу самої специфіки військової служби, вони часто відносилися до особливих груп населення країни. Впродовж довгого часу вважалося, що основні проблеми військовослужбовців починаються у зв’язку з переходом їх до цивільного життя після звільнення з армії. Відповідно, “головними завданнями соціальної роботи в цей період є завдання по відновленню фізичних і психічних сил, коригування особистісних настанов щодо адаптації до нових умов життя, допомоги в набутті нових спеціальностей і роботи” [1, с. 183].

Проведення Антитерористичної операції на сході України/Операції Об’єднаних сил, а в подальшому відсіч широкомасштабній збройній агресії Російської Федерації, спричинили перехід від традиційних уявлень до більш сучасних теоретичних бачень та практики соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей. В нових умовах напрям роботи з особовим складом українських захисників щодо забезпечення всіх належних прав та соціальних гарантій, передбачених українським законодавством, отримав визначення – “соціальний супровід проходження військової служби” [2]. Разом з тим, на сьогодні, щодо військовослужбовців та членів їх сімей вживається ціла низка понять, які використовуються у вищезазначеній предметній галузі, а саме: “соціальна робота”, “соціальна підтримка”, “соціальний супровід”, “соціальна допомога”, “соціальна опіка” тощо. За цих обставин нерідко спостерігається плутанина в розумінні вищенаведених понять, а інколи і пряма їх підміна. Невизначене в теоретичному плані вживання даних термінологічних конструкцій також призводить до певних складнощів у роботі посадових осіб та фахівців, які займаються практичною діяльністю у військово-соціальній сфері.

Актуальність вищезазначеної проблематики обумовлена і тим, що Міністерство соціальної політики та Міністерство оборони України на виконання постанови Кабінет міністрів України від 3 жовтня 2023 р. № 1050 впродовж 2023–2024 років реалізують спільний пілотний проєкт щодо організації соціального супроводу військовослужбовців та їх сімей на базі військових частин (підрозділів) ЗС України. Метою експериментального проєкту є визначення змісту, обсягу та порядку надання вищевказаної соціальної послуги визначеній категорії осіб. За результатами реалізації даного проєкту має бути затверджений Державний стандарт відповідної соціальної послуги [3].

Отже, існує нагальна потреба у тому, щоб дослідити сутність поняття “соціальний супровід”, а також розкрити особливості його

організації стосовно військовослужбовців ЗС України та членів їх сімей в сучасних умовах. Це має як теоретичне, так і практичне значення для удосконалення “системи соціального супроводу, що містить повний комплекс соціальної опіки над військовослужбовцями та членами їхніх сімей, починаючи від моменту призову на військову службу і аж до звільнення та набуття ними статусу “ветерана військової служби”, “ветерана війни” [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, що пов’язана з теорією та практикою соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей, досліджувалася рядом вітчизняних та закордонних науковців. Окремі аспекти даної предметної галузі, останнім часом, вивчали такі вітчизняні дослідники, як Н. Олексюк, Т. Коленіченко, О. Джус, А. Безпалько, В. Клочков, І. Горбенко, Я. Калініченко та ін. [4–9]. Напрацювання зазначених авторів, в першу чергу, пов’язані з теоретичним аналізом низки понять, що стосуються соціальної роботи з учасниками бойових дій, демобілізованими особами, членами їх сімей, а також з визначенням особливостей її практичної організації та проведення. Зокрема, сам термін “соціальний супровід” аналізують у своїй публікації О. Джус, А. Безпалько та Д. Кравець. Дані автори розглядають соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей “як оновлений напрям діяльності в загальній системі морально-психологічного забезпечення ЗС України” [6, с. 44]. Слід зазначити, що вітчизняними науковцями, на сьогодні, найбільш ґрунтовно опрацьовані такі аспекти вищезазначеної проблематики, як психологічна адаптація ветеранів до умов цивільного життя, їх професійна перепідготовка та працевлаштування, створення ними бізнесу тощо.

Серед закордонних дослідників, наукові праці яких стосуються вищезазначеної проблематики, можна відзначити Шеррі Л. Уїлкокс [10], Ніколаса Барр, Карла Кастро [11], Ребекку К. Блейс [12]. В центрі їхньої уваги є категорія соціальної підтримки військовослужбовців, як вирішальний фактор, що визначає стан психічного та поведінкового здоров’я особового складу [11]. На думку вищезазначених дослідників, соціальна підтримка військовослужбовців включає офіційну підтримку з боку військового керівництва та неформальну – з боку членів підрозділу, а також цивільних осіб, сімей та друзів [10]. Найбільш ґрунтовно закордонними науковцями досліджено взаємозв’язок між тяжкістю посттравматичного стресового розладу та соціальною підтримкою військовослужбовців, яку вони отримують з військових та цивільних джерел, а також у домашньому середовищі [11, 12].

Таким чином, увага вітчизняних та закордонних вчених більшою мірою зосереджена на вивченні психологічних аспектів соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей. Водночас, його сутність та зміст, відмінності від інших понять, що характеризують соціальну роботу з даною категорією осіб, на сьогодні, досліджені недостатньо.

Мета статті. Викласти основні результати аналізу сутності поняття “соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей”, розкрити особливості його організації та здійснення в сучасних умовах. Головні завдання вбачаються у тому, щоб проаналізувати в якому розумінні вживається поняття “соціальний супровід” у сучасних наукових та науково-методичних джерелах, нормативно-правових актах України, а також розкрити специфіку здійснення даного процесу стосовно такої специфічної категорії громадян країни, як військовослужбовці ЗС України та члени їх сімей.

Виклад основного матеріалу. З’ясування сутності соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей, на нашу думку, доцільно розпочати з аналізу більш загального (родового) поняття “соціальний супровід”. Наукові та методичні видання, законодавчі, нормативні, розпорядчі та інші документи в галузі соціальної роботи не містять його чіткого визначення та однозначного тлумачення. Залежно від того, як у зазначених джерелах трактується сутність даного терміну, умовно можна виділити декілька різних підходів. Зокрема, “соціальний супровід” розглядається як: вид соціальної роботи; форма надання комплексу соціальних послуг; одна із базових соціальних послуг; технологія соціальної підтримки осіб та сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах тощо.

Вітчизняні науковці та дослідники найчастіше розглядають соціальний супровід як вид соціальної роботи. Зокрема, в межах такого підходу подається соціальний супровід у підручнику “Соціальна робота в Україні” за загальною редакцією І. Зверевої та Г. Лактіонової. У їх розумінні, “соціальний супровід – вид соціальної діяльності, спрямований на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених верств населення з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їхнього соціального статусу; тривалий процес, спрямований на здійснення системи комплексних заходів різними спеціалістами щодо соціальної реабілітації зазначених категорій” [1, с. 38]. Дане визначення *детально* і ґрунтовно розкриває зміст терміну “соціальний супровід”, але водночас воно містить цілий ряд інших понять, які потребують уточнення свого змісту (соціальна опіка, соціальна допомога, патронаж, соціальна реабілітація).

За результатами аналізу науково-методичних джерел дослідниці І. Пеша, в рамках підходу до соціального супроводу як до виду соціальної роботи, запропонувала уточнення даного терміну, а саме: “соціальний супровід – це вид соціальної роботи з особою та сім’єю, які опинилися в складних життєвих обставинах, наслідки яких вони не можуть подолати самотійно, що передбачає надання комплексної індивідуальної соціальної допомоги” [13, с. 198]. На її думку, завдання соціального супроводу полягає у створенні умов для самотійного розв’язання та подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу сім’ї або особи. Авторка зазначає,

що запропоноване тлумачення сутності соціального супроводу не є універсальним, проте в ньому відображена “специфічна особливість цього виду соціальної роботи, а саме – спрямування соціальної допомоги клієнту не на розв’язання його життєвих проблем, а на мотивацію і створення умов для самостійного їх вирішення” [13, с. 198]. Отже, при уточненні даного терміну вказана дослідниця, по-перше, звертає увагу на індивідуальний характер соціальної роботи під час супроводу сім’ї або особи, а по-друге, наголошує саме на створенні умов для самостійного вирішення проблем, з якими вони зіштовхнулися.

Соціальний супровід як соціальну допомогу та підтримку у вигляді надання комплексу соціальних послуг розглядає К. Віщукаєва, авторка навчального посібника “Соціальний супровід клієнта”. Вона запропонує тлумачення даного терміну з урахуванням чинного українського законодавства, визначень сучасних науковців та практики діяльності соціальних служб. На її думку, “соціальний супровід передбачає довготривалу роботу, яка спрямована на здійснення індивідуальної соціальної допомоги та підтримки у виді надання комплексних соціальних послуг з метою мінімізації складних життєвих обставин, подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу клієнта шляхом активізації його ресурсів та найближчого оточення” [14, с. 7].

Підхід, коли соціальний супровід розуміється як одна із базових соціальних послуг, простежується здебільшого в нормативно-правових документах з питань соціальної роботи. Зокрема, у пункті 6 статті 16 розділу III Закону України “Про соціальні послуги”, в якому перераховані базові соціальні послуги, соціальний супровід називається як одна з них [15]. При цьому стаття 1 даного Закону, в якій надаються визначення основних термінів, не містить положень відносно того, в якому значенні вживається дане поняття. Натомість тлумачення терміну “соціальний супровід”, у розумінні його як однієї із базових соціальних послуг, міститься в положеннях чинного Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України 31 березня 2016 року № 318. Даний Державний стандарт містить наступне визначення: “соціальна послуга соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, – комплекс заходів, що передбачає оцінку потреб, визначення шляхів вирішення основних проблем, регулярні зустрічі чи відвідування отримувача послуги з метою моніторингу виконання поставлених завдань, сприяння у отриманні інших послуг, допомогу в усвідомленні значення дій та/або розвиток вміння керувати ними, навчання та розвиток навичок, спрямованих на подолання чи мінімізацію складних життєвих обставин” [16].

Фахівці соціальної роботи, які безпосередньо займаються наданням адміністративних послуг населенню країни, розглядають соціальний супровід переважно як технологію соціальної підтримки осіб та сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Визначення

терміну **“соціальний супровід”**, які представлені на веб-сайтах багатьох територіальних громад України, вказують на їх **технологічний характер**.

Детальний аналіз родового поняття “соціальний супровід” дає можливість конкретизувати сутність досліджуваного нами видового поняття, яким є “соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей”. На нашу думку, саме на основі переходу від родового до видового поняття розкрито сутність відповідної категорії у спеціалізованому методичному посібнику “Соціальний супровід військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей: практичні аспекти діяльності посадових осіб військових частин, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки”. В даному посібнику представлена наступна дефініція: “соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей – вид соціальної роботи, що передбачає надання комплексу соціальних послуг військовослужбовцям та членам їх сімей, родинам загиблих, зниклих безвісти та полонених відповідно до їх індивідуальних потреб з метою подолання чи мінімізації негативного впливу складних життєвих обставин, в яких вони перебувають” [7, с. 13]. Автори вищезгаданого посібника запропонували відповідне визначення на основі аналізу підходів, що існують на сьогодні, щодо сутності соціального супроводу. При цьому він розглядається як особливий вид соціальної роботи, пов’язаний з наданням комплексу соціальних послуг особам, що опинилися у складних життєвих обставинах. Підкреслено спрямованість соціального супроводу на вирішення індивідуальних потреб військовослужбовців та членів їх сімей. Метою такого супроводу є подолання чи мінімізація негативного впливу складних життєвих обставин, в яких перебуває дана категорія осіб. Водночас, вищенаведене визначення не повною мірою відповідає сучасній моделі соціального супроводу, яка передбачає “активізацію ресурсів та можливостей людини для самостійного розв’язання проблем, при цьому фахівці покликані допомогти людині, а не вирішувати за неї її проблеми” [17, с. 424]. На нашу думку, саме ця ознака є однією із ключових у визначенні сутності даного поняття та відрізняє його від інших, близьких за змістом, категорій, що характеризують соціальну роботу з військовослужбовцями та членами їх сімей. Виходячи з цього, автори публікації пропонують уточнене визначення даного поняття, а саме: соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей – це вид соціальної роботи, що передбачає надання комплексу соціальних послуг військовослужбовцям та членам їх сімей, родинам загиблих, зниклих безвісти та полонених відповідно до їх індивідуальних потреб з метою активізації ресурсів та можливостей даної категорії осіб для самостійного подолання чи мінімізації негативного впливу складних життєвих обставин, в яких вони перебувають.

Особливості організації та здійснення соціального супроводу військовослужбовців ЗС України та членів їх сімей, в першу чергу,

пов'язані із специфікою його об'єктів та суб'єктів. Об'єктами відповідного соціального супроводу є особи/сім'ї, які опинилися в складних життєвих обставинах, з числа тих, хто на сьогодні проходить військову службу та члени їх сімей, а також родини загиблих, зниклих безвісти та полонених військовослужбовців. Суб'єктами такого соціального супроводу можуть виступати як загальнодержавні суб'єкти ведення соціальної роботи (уповноважені державні органи, центри надання соціальних послуг, соціальні працівники тощо), так і посадові особи органів військового управління, військових частин, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК та СП).

Загальнодержавні суб'єкти ведення соціальної роботи здійснюють свої повноваження щодо соціального супроводу громадян України, у тому числі військовослужбовців ЗС України та членів їх сімей, відповідно до чинного законодавства держави. В той же час, дані суб'єкти не завжди можуть мати оперативну інформацію щодо проблемних питань, які виникають у військових частинах та підрозділах, а також стосовно життєвих обставин, в яких перебувають окремі військовослужбовці ЗС України та члени їх сімей. Виходячи з цього, відповідні повноваження покладено на посадових осіб органів військового управління, військових частин (підрозділів), ТЦК та СП. В силу особливої актуальності даного питання, діяльність посадових осіб ЗС України щодо соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей все більше набуває системного та цілеспрямованого характеру. У ЗС України, на сьогодні, створена система соціального супроводу, яка містить в собі структурні підрозділи органів військового управління, військових частин (підрозділів), ТЦК та СП, порядок взаємодії між ними, а також підготовку фахівців відповідного профілю. В межах даної системи визначені структури, на які покладені загальне керівництво, а також організація (координація) соціального супроводу у ЗС України. Окрім того, відповідна система передбачає функціонування груп сімейної готовності у ланці рота – батальйон – бригада, утримання закладів дошкільної освіти, а також дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, взаємодію військових частин з неурядовими організаціями, інформаційне супроводження такої діяльності тощо [7].

У процесі соціального супроводу військовослужбовцям та членам їх сімей, родинам загиблих, зниклих безвісти та полонених можуть бути надані будь-які соціальні послуги з усього переліку, що містить відповідний класифікатор, затверджений наказом Міністерства соціальної політики від 23.06.2020 р. № 429 “Про затвердження Класифікатора соціальних послуг” [18]. При цьому, посадові особи органів військового управління, військових частин, ТЦК та СП здебільшого зосереджуються на наданні таких послуг, як інформування, консультування, посередництво та представництво інтересів. Стосовно надання інших соціальних послуг, спроможності вищезазначених суб'єктів обмежені. В такій ситуації, посадові особи органів військового управління,

військових частин, ТЦК та СП, за результатами оцінювання потреб військовослужбовців та членів їх сімей, родин загиблих, зниклих безвісти та полонених можуть направляти їх до інших суб'єктів, які мають спроможності надати відповідні соціальні послуги. Таким чином, для забезпечення ефективності соціального супроводу військовослужбовців ЗС України та членів їх сімей надзвичайно важливе значення має чітка взаємодія посадових осіб органів військового управління, військових частин, ТЦК та СП з органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськими і благодійними організаціями.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Незважаючи на широку вживаність поняття “соціальний супровід”, на сьогодні, прослідковується неоднозначність трактування даного терміну у наукових та науково-методичних виданнях, а також в нормативно-правових актах з питань соціальної роботи. На основі аналізу різних підходів у його розумінні авторами публікації запропоновано уточнене формулювання поняття “соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей”. При цьому, акцентовано увагу на необхідності фіксації у відповідному визначенні такої ознаки, як активізація ресурсів та можливостей військовослужбовців та членів їх сімей для самостійного подолання чи мінімізації негативного впливу складних життєвих обставинах, в яких вони перебувають. Однією із головних особливостей організації та здійснення даного процесу є залученість до нього як уповноважених державних органів, фахівців центрів надання соціальних послуг, так і посадових осіб органів військового управління, військових частин, ТЦК та СП. Подальші дослідження проблематики, яка розглянута авторами публікації, можуть бути зосереджені на пошуках шляхів удосконалення механізму взаємодії “цивільних” та “військових” суб'єктів соціального супроводу військовослужбовців ЗС України та членів їх сімей.

Список використаної літератури

1. Зверева І. Д., Безпалько О. В., Харченко С. Я. та ін. Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
2. Новації у сфері соціалізації над військовими та членами їхніх сімей: думки експертів. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/08/10/novacziyi-u-sferi-soczipiky-nadvijskovymy-ta-chlenamy-yihnih-simej-dumky-ekspertiv/> (дата звернення: 19.03.2024).
3. Постанова Кабінет міністрів України від 3 жовтня 2023 р. № 1050 “Про реалізацію експериментального проєкту із запровадження договірної форми надання соціальної послуги із соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей у військових частинах (підрозділах) Збройних Сил”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.03.2024).
4. Олексюк Н.С. Теоретичні засади соціального супроводу учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб в об'єднаній територіальній громаді. *Соціальна робота: виклики сьогодення* : збірник наукових праць за матеріалами

XII Міжнародної науково-практичної конференції (25–26 травня 2023 р.). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 122–125.

5. Коленіченко Т. І. Інституційні суб'єкти соціальної реінтеграції ветеранів в умовах війни: стейкхолдерський підхід. URL: <https://reicst.com.ua/asp/article/view/monograph-12-2022-06-03/monograph-12-2022-06-03> (дата звернення: 27.03.2024).

6. Джус О., Безпалько А., Кравець Д. Соціальний супровід військовослужбовців та членів їхніх сімей в умовах правового режиму воєнного стану. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2023. № 4(56). С. 41–45.

7. Герасименко О. В., Горбенко І. М., Дечок О. Д. та ін. Соціальний супровід військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей: практичні аспекти діяльності посадових осіб військових частин, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки : методичний посібник. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2023. 130 с.

8. Коленіченко Т. І., Акименко Ю. Ф., Петрик О. Л., Вербицька А. В. Соціальний супровід ветеранів АТО/ООС у процесі їх реінтеграції та адаптації до умов сучасного соціуму : метод. рекомен. / за заг. ред. Т. І. Коленіченко. Київ : Гнозіс, 2021. 160 с.

9. Порадник з прав і соціальних гарантій військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей під час дії режиму воєнного стану. URL: <https://www.zsu.gov.ua/media/materialy-vid-obsye/> (дата звернення: 27.03.2024).

10. Седербаум Дж. А., Уїлкок С. Л., Саліван К. та ін. Вплив соціальної підтримки на діадне функціонування та психічне здоров'я військовослужбовців у період реінтеграції після розгортання. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0033354916679984> (дата звернення: 28.03.2024).

11. Барр Н., Петрі Л., Фульгініті А. та ін. Хто підтримує війська? Типи та джерела соціальної підтримки у мережах діючої армії. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0095327X231182907> (дата звернення: 29.03.2024).

12. Блейс Р. К., Тірон В., Орловська Д. та ін. Самооцінка симптомів посттравматичного стресового розладу і соціальна підтримка у військовослужбовців та Збройних сил США: метааналіз. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34992740/> (дата звернення: 29.03.2024).

13. Пеша І. В. Соціальний супровід як форма комплексної соціальної допомоги. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 11(2). С. 193–199.

14. Віщукаєва К. М. Соціальний супровід клієнта : навч. посібн. Одеса : видавництво Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 322 с.

15. Закон України “Про соціальні послуги”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 29.03.2024).

16. Державний стандарт соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16> (дата звернення: 29.03.2024).

17. Гаврилук Л. П. Соціальний супровід і соціальне супроводження: теоретичне обґрунтування змісту поняття. *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка*. 2011. Вип. 16. С. 423–428.

18. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення: 29.03.2024).

Shevchuk O. V., Dietochka O. D. Social support of servicemen of the Armed Forces of Ukraine and members of their families: the essence and characteristics of the organization

The article considers and analyses the main approaches to understanding social support. The ambiguity of the interpretation of this concept in scientific and scientific-methodical publications, as well as in regulatory legal acts on social work has been established. It is emphasized that the main essential feature of social support, as a specific type of social work, is the provision of social services to persons/families who find themselves in difficult life circumstances. Other significant signs of social support are highlighted, namely: its individual nature, the complexity of the provision of social services, the focus on overcoming or minimising the negative impact of difficult life circumstances in which individuals/families are.

According to the results of the analysis, a definition of social support of servicemen and members of their families has been proposed, which contains the main essential features that distinguish it from others close in meaning, concepts and categories. Attention is focussed on the need to fix in the appropriate definition of such a feature as the activation of resources and capabilities of servicemen and their families to independently overcome or minimise the negative impact of the complex life circumstances in which they are.

The specifics of the implementation of social support for servicemen of the Armed Forces of Ukraine and members of their families has been revealed. The systematic and purposeful nature of the measures taken in the Armed Forces of Ukraine in order to provide social support for military service is emphasised. Attention was paid to the involvement in this process of both state authorities and local self-government, specialists of centres for the provision of social services, as well as officials of military management bodies, military units, territorial centres of recruitment and social support. It was emphasized that further studies of the issues considered by the authors of the publication can be focussed on finding ways to improve the mechanism of interaction between representatives of the military and civil environment, who organize and carry out social support for servicemen of the Armed Forces of Ukraine and members of their families.

Key words: *social work, social support, difficult life circumstances, social services, servicemen of the Armed Forces of Ukraine.*